

V dôsledku skonštituovania a prehlbovania socialistických výrobných vzťahov došlo k podstatným revolučným premenám v živote našej spoločnosti. Od základu sa zmenila jej sociálnotriedna štruktúra a v nej postavenie jednotlivých tried, vrstiev a skupín.

Jedným z najvýraznejších prejavov týchto zmien bol vznik a sformovanie sa triedy družstevných roľníkov. „Uskutočnením leninského družstevného plánu sa odohrali prevratné zmeny na našej dedine, v živote celej krajiny. Vznikla nová trieda družstevného roľníctva. Ani tento proces nebol bez bolestí a ťažkostí, ale strana neustúpila pred nijakou prekážkou. Dôsledne splnila smernicu IX. zjazdu KSC, na ktorom sa vyhlásilo: „Nebude u nás socializmu bez prechodu dediny k socializmu“. Len tak sme mohli vybudovať pevné základy socialistického zriadenia v našej vlasti“ [XVI. zjazd 1981 : 32].

Trieda družstevných roľníkov sa v súčasnosti vyznačuje takými charakteristickými znakmi, ako je rovnaký vzťah k družstevnému vlastníctvu výrobných prostriedkov, uplatňovanie socialistického princípu odmeňovania podľa množstva, kvality a spoločenského významu práce, má spoločné záujmy, ciele a ideály s robotníckou triedou a inteligenciou. V oblasti svetonázoru a ideológie dochádza k viditeľnému osvojovaniu si socialistického uvedomenia a morálky a k rozvíjaniu aktívneho a uvedomelého prístupu k realizácii cieľov a programu Komunistickej strany Československa.

Proces formovania triedy družstevných roľníkov však neprebíha iba v sociálno-ekonomickej oblasti, ale kontinuálne s tým aj vo sfére ich vedomia, myslenia a poznania, v utváraní ich novej životnej orientácie. Napriek spoločným črtám s robotníckou triedou a inteligenciou jestvujú v tomto procese aj niektoré osobitosti, ktoré vyplývajú z odlišného postavenia družstevných roľníkov vo výrobných vzťahoch, zo skupinovo-družstevnej formy vlastníctva výrobných prostriedkov, z charakteru a obsahu ich práce, ako aj zo spôsobu osvojovania si socialistického uvedomenia a morálky.

Zároveň treba brať do úvahy aj historické a sociálnotriedne aspekty postavenia pracujúceho roľníctva za kapitalizmu, v období uskutočňovania kolektívizácie poľnohospodárstva, ako aj osobitosť utvárania jeho spôsobu života za socializmu. Iba na základe takéhoto komplexného prístupu je možné posúdiť zmeny, ku ktorým došlo v živote roľníctva, najmä v jeho politickom vedomí, v systéme životných a mravných hodnôt, cieľov a ideálov.

Spoznať súčasný stav a tendencie formovania politického vedomia družstevných roľníkov nie je možné bez precíznejšieho vymedzenia tohto pojmu, zvláštností jeho odrazu, náplne a prejavu.

Pod pojmom *politické vedomie* rozumieme súhrn názorov, predstáv, ideí a teórií, v podobe ktorých príslušníci robotníckej triedy, triedy družstevného roľníctva a inteligencie odrážajú a uvedomujú si svoje postavenie v politických vzťahoch spoločnosti, svoje záujmy a požiadavky, ciele a program KSC, zameraný na budovanie socialistickej a komunistickej spoločnosti.

Špecifickosť politického vedomia vystupuje predovšetkým v týchto aspektoch:

- Najvýraznejšie a najbezprostrednejšie sa v ňom odrážajú zmeny v ekonomickej základni života ľudí. V týchto intenciách sa revolučné premeny v sociálno-ekonomických podmienkach života družstevných roľníkov súvisiace s rozvojom JRD odrážajú v ich politickom vedomí. Na tomto základe si družstevní roľníci utvárajú svoje postoje, čo sa prejavuje aj v ich spoločensko-politickej angažovanosti;
- Pokiaľ je triedny aspekt vo všetkých formách spoločenského vedomia ich imanentnou súčasťou, tak v politickom vedomí triednosť a straníckosť tvorí jeho najvlastnejšiu podstatu. V dôsledku toho má politické vedomie určujúci vplyv na ostatné formy spoločenského vedomia. To ale neznamená, že vzťah ostatných foriem spoločenského vedomia je k politickému vedomiu indiferentný. V súčasnosti aj u družstevných roľníkov pozorujeme silnejší vplyv vedy, morálky a marxisticko-leninského učenia na tvorbu ich politického uvedomenia a celkovej životnej orientácie.

Politické vedomie jednotlivcov, alebo spoločenských skupín, je fakticky sprostredkovaným odrazom ich spoločenského bytia, predovšetkým politických vzťahov danej spoločnosti.

Na báze upevňovania a prehlbovania socialistických výrobných vzťahov v poľnohospodárstve došlo a dochádza k vytváraniu priaznivých objektívnych podmienok pre cieľavedomé formovanie politického vedomia družstevných roľníkov. Treba mať pritom na zreteli, že socialistické výrobné vzťahy v poľnohospodárstve prechádzajú určitými etapami rozvoja a vyzrievania. Napríklad v počiatočnom období kolektivizácie išlo o víťazstvo a upevnenie socialistických výrobných vzťahov na dedine. Politickým a sociálno-ekonomickým dôsledkom tohto procesu bolo odstránenie vykorisťovania, majetkových a sociálnych rozdielov, nastolenie spoločenských vzťahov založených na socialistických zásadách spolunažívania.

V šesťdesiatych rokoch išlo o rozvoj a posilnenie materiálno-technickej základne poľnohospodárskej výroby, zdokonaľovanie systému riadenia, organizácie práce a spôsobu odmeňovania. To viedlo k ekonomickej stabilizácii a lepšej prosperite JRD.

V súčasnom období ide o zabezpečenie vysokej produktivity a kvality všetkej práce na báze prechodu od extenzívneho na intenzívny, rozvinutejší a efektívnejší spôsob hospodárenia.

Obsahom tohto procesu je prechod k väčšej špecializácii a kooperácii vo výrobe, založenej na modernej strojovej technológii a dokonalejšom spôsobe riadenia a organizácie práce.

Formou tohto procesu je spájanie JRD do väčších výrobnoeconomických celkov, ako výrobnó-ekonomického základu pre vznik agropriemyselného komplexu.

Spoločenským dôsledkom tohto procesu je rast úrovne zospoločensštenia výrobných prostriedkov, zblížovania a „zrastanie“ družstevnej formy vlastníctva so všeľudovou (štátnou) formou.

Na báze rozvoja socialistických výrobných síl a výrobných vzťahov v poľnohospodárstve, na základe využívania veľkovýrobných foriem výroby došlo k výraznému rastu a upevneniu životnej úrovne členov a pracovníkov JRD, k zabezpečeniu ich sociálnych istôt, práv a slobôd.

Pozitívne v tomto zmysle pôsobia také opatrenia zo strany socialistického štátu, ako je dôchodkové zabezpečenie družstevných roľníkov, bezplatná lekárska starostlivosť, starostlivosť o matky s deťmi a mladé manželstvá. Tieto a

ďalšie sociálne opatrenia a istoty priaznivo ovplyvňujú formovanie myslenia a konania družstevných roľníkov. Sú zároveň sociálnoekonomickým základom utvárania a prehlbovania ich politického uvedomenia.

Formovanie politického vedomia je však zložitý, mnohostranný a protirečivý proces, ktorý je okrem materiálnych podmienok určený a modifikovaný subjektívnymi predpokladmi a dispozíciami ľudí. Do určitej miery tu pôsobí aj historickokultúrna podmienenosť tohto procesu. V tomto zmysle v našej analýze prihliadame predovšetkým na to, že roľníctvo za kapitalizmu a pred započatím kolektivizácie dediny nemalo svoju vlastnú, osobitnú ideológiu. Jeho vedomie bolo pod silným vplyvom maloburžoázných teórií, agrárnických názorov a náboženstva. Intenzita tohto vplyvu na vedomie a morálku roľníctva bola značne odlišná a diferencovaná z hľadiska jeho postavenia vo vtedajších spoločenských vzťahoch. Kým privilegované a vykorisťujúce skupiny roľníctva takmer jednoznačne stáli na pozíciách vtedajších buržoázných myšlienkových prúdov, tak vykorisťovaná časť (dedinská chudoba), kovoľníci a maloroľníci spontánne ťiahli a prikláňali sa k pokrokovým názorom hlásaným predvojom robotníckej triedy a všetkých pracujúcich — Komunistickou stranou Československa.

KSČ od svojho vzniku venovala prvoradá pozornosť triednemu zväzku robotníckej triedy s pracujúcim roľníctvom. V oblasti výchovy vychádzala z leninskej tézy o potrebe cieľavedomého a systematického vnášania a fixácie socialistického uvedomenia do radov pracujúceho a zbedačovaného roľníctva. Využívala pritom sociálne cítenie, snahu po oslobodení a zlepšení životných podmienok, revolučné túžby po zmene postavenia, teda všetky progresívne prvky v svetoznáme, morálke a politickom uvedomení najrevolučnejšej časti pracujúceho roľníctva.

Toto zvýšené úsilie zo strany KSČ prinieslo pozitívne výsledky nielen v období kolektivizácie dediny, kedy išlo o zásadný revolučný prelom v živote roľníctva, ale aj v ďalších etapách rozvoja socialistickej poľnohospodárskej veľkovýroby. S odstupom času možno jednoznačne konštatovať, že bez nezištnej pomoci robotníckej triedy a socialistickeho štátu, bez intenzívnej politicko-výchovnej práce strany by nebolo možné dosiahnuť také významné úspechy v kolektivizácii poľnohospodárstva, v rozvoji socialistickej poľnohospodárskej veľkovýroby a tým aj vo formovaní politického uvedomenia družstevných roľníkov a ostatných pracovníkov JRD.

V súvislosti s uskutočnením socialistickej kolektivizácie poľnohospodárstva sa začalo postupne meniť a utvárať aj politické vedomie družstevných roľníkov v duchu socialistických cieľov a ideálov našej spoločnosti, v duchu marxistickoleninskej politiky KSČ. V tomto zložitom procese sa existujúce ideologické rizidiely medzi príslušníkmi robotníckej triedy a individuálne hospodáriacimi malými a strednými roľníkmi začali postupne odstraňovať a paralyzovať, osvojovaním si socialistickeho vedomia u družstevných roľníkov.

Získané poznatky z výskumu (1) potvrdili správnosť marxistickoleninskej tézy o tom, že politické vedomie družstevných roľníkov sa formuje v každodennom zápase o uspokojovanie ich základných životných záujmov, potrieb a požiadaviek. Preto s rozvojom socialistickej spoločnosti, s riešením jej dozretých

(1) Ide o čiastkovú výskumnú úlohu č. VIII-6-3/03 *Formovanie socialistickeho vedomia a osobnosti družstevných roľníkov v podmienkach budovania rozvinutej socialistickej spoločnosti*, ktorej riešiteľom bol interdisciplinárny kolektív pracovníkov Ústavu marxizmu-leninizmu VŠP v Nitre v rámci 7. päťročnice pod vedením doc. PhDr. Juraja Zimu, CSc. Úloha sa realizovala na základe vopred postavených teoretických modelov na 18 vybraných JRD vo všetkých krajoch Slovenska, na vzorke 3 803 respondentov — družstevných roľníkov.

úloh v jednotlivých sférach života, s využívaním najnovších vedeckých a technických poznatkov v procese výroby, s rastom požiadaviek na aktivitu a iniciatívu pracujúcich nástojčivo vystupuje do popredia otázka účasti družstevných roľníkov na riadení výroby, družstevných a spoločenských záležitostí. S cieľom spoznať názory družstevných roľníkov na súčasný stav a problémy ich účasti na riadení JRD z hľadiska nových prvkov v rozvoji a prehlbovaní kolektívno-družstevnej formy vlastníctva výrobných prostriedkov položili sme respondentom niekoľko otázok. Zistili sme, že výrazne stúpili nároky a požiadavky na odbornú a politickú pripravenosť vedúcich i ostatných pracovníkov JRD. Je to dôsledok toho, že sa prehľbuje špecializácia výroby, rozvíjajú sa kooperatívne vzťahy a tým vzniká potreba dokonalejšej organizačnej štruktúry a foriem riadenia JRD. V súčasnom období vzniká celý rad otázok, ako tieto problémy riešiť z hľadiska ďalšieho upevňovania socialistickej demokracie. Na jednej strane je potrebné vyhnúť sa niektorým formám a momentom technokratického prístupu k riadiacej práci, na druhej strane ešte viac prehĺbiť a rozvinúť účasť družstevných roľníkov na správe a riadení JRD a spoločenských záležitostí. Vyplýva to aj z odpovedí respondentov na otázku „Ak máte možnosť zúčastňovať sa na rozhodovaní, tak akou formou?“ — väčšina respondentov prehlásila, že má možnosť vyjadrovať sa k vypracovaniu plánu práce JRD a jeho zmenám, k otázkam riadenia a organizácie práce a takto svojimi návrhmi a pripomienkami prispievať k tvorbe a realizácii plánu práce. To je nesporne pozitívna črta v riadení a činnosti JRD. Ne je však vlastná všetkým JRD. Na otázku „Ak sa nepodieľate na rozhodovaní o výrobných a ostatných otázkach života JRD, tak uveďte prečo?“ — značná časť respondentov uviedla, že vedenie JRD im neumožňuje zúčastňovať sa na riadení, že ich názory nikto neberie do úvahy. V tejto súvislosti treba spomenúť aj skupinu respondentov, ktorí uviedli, že sa nevyznajú v riadení, poprípade, že na JRD pracujú iba krátky čas, ďalej, že sa riadenia nezúčastňujú pre vysoký vek a že o to nemajú záujem.

Ďalšie prehlbovanie účasti družstevných roľníkov na riadení JRD, ako čoraz naliehavejšej požiadavky praxe, si vynucuje podľa nášho názoru venovať pozornosť najmä:

- zdokonaľovaniu riadiacej a organizačnej práce na celej osi národného hospodárstva, osobitne práce JRD;
- pravidelnému oboznamovaniu všetkých členov a pracovníkov JRD s úlohami výroby, problémami ekonomiky, s riešením sociálnych a kultúrnych otázok života družstevných roľníkov, odstraňovania formalizmu a určitých prejavov byrokratizmu;
- využívaním členských schôdzí JRD, členských schôdzí KSČ, rôznych aktívov, porád a ostatných foriem masovo-politickej práce k väčšej informovanosti družstevných roľníkov.

Zo strany vedenia JRD je potrebné akceptovať a poskytovať odpoveď na všetky propomienky členov a pracovníkov JRD, pritom vychádzať zo zásady, že iba na základe všestranného oboznámenia všetkých členov a pracovníkov JRD s úlohami a spôsobom ich riešenia ich možno získať a nadchnúť pre úspešné plnenie úloh.

Otázka účasti družstevných roľníkov na riadení JRD sa dostala do nového svetla aj v súvislosti so zlučovaním JRD a vytváraním väčších výrobo-poľnohospodárskych celkov. Svedčia o tom aj odpovede na otázku „Čo prinieslo zlúčenie JRD podľa vášho názoru?“ — 23,0 % respondentov hodnotilo tento proces jednoznačne pozitívne, 36,2 % uviedlo, že to nevie posúdiť, 36,2 % uviedlo, že zlúčenie JRD prinieslo viac záporných než pozitívnych momentov.

Postoje družstevných roľníkov ukazujú, že proces zlučovania JRD priniesol so sebou aj niektoré problémy a ťažkosti v oblasti riadenia a organizácie práce a v uplatňovaní vnútrodružstevnej demokracie, čo má v niektorých prípadoch negatívny dopad na účasť družstevných roľníkov na riadení JRD. Súčasné úsilie strany a štátnej správy je zamerané na prekonávanie týchto nedostatkov a to predovšetkým formou zdokonaľovania systému riadenia a odmeňovania a hľadania nových foriem uplatňovania socialistickej demokracie v podmienkach zlúčených JRD.

S otázkou formovania politického vedomia úzko súvisí aj problematika riešenia vzťahu osobných, skupinových a celospoločenských záujmov. Socialistická spoločnosť, ktorá je budovaná na zásadách marxizmu-leninizmu, na všestrannom rešpektovaní záujmu a potrieb každého človeka, vytvorila objektívne sociálno-ekonomické podmienky pre riešenie vzťahu osobných a spoločenských záujmov na kolektivistických základoch. Tento proces, ktorý možno sledovať na rôznych úrovniach spoločenskej praxe, ukazuje, že záujmy družstevných roľníkov sa stále viac približujú záujmom robotníckej triedy. Kontinuitne s tým dochádza k viditeľnému zjednocovaniu záujmov jednotlivých členov a pracovníkov so záujmami družstva. V snahe poznať reálny stav tohto procesu položili sme vo výskume otázku: „Domnievate sa, že ľudia vo vašom JRD konajú v súlade so záujmami vášho JRD a celej našej spoločnosti?“ Respondenti odpovedali nasledovne: — 9,7 % uviedlo — áno, všetci, 39,8 % že väčšina, 31,5 % uviedlo, že len niektorí, 1,3 % uviedlo, že nikto, 16,0 % to nevie posúdiť a 1,7 % neodpovedalo.

Otázka vzťahu osobných a skupinových záujmov na JRD by si žiadala hlbšie objasnenie z dvoch aspektov:

1. Na súčasnej úrovni rozvoja JRD sa ešte nevytvorili podmienky pre úplné zosúladenie záujmov jednotlivých členov a družstva;
2. U značnej časti družstevných roľníkov sa v ich prístupe k JRD ešte prejavujú prvky individualizmu, egoizmu a vyskytujú sa aj prípady karrierizmu. Niektorí družstevní roľníci pristupujú k riešeniu svojich záujmov často z úzko osobného pohľadu, pričom neberú do úvahy v plnom rozsahu záujem družstva a spoločnosti. V ich ponímaní záujem družstva spravidla vystupuje v nekonkrétnej a abstraktnej podobe, kým záujem individua je chápaný konkrétne a často individualisticky.

Tento stav ukazuje, že je potrebné venovať sústavnú pozornosť otázke správneho chápania a uplatňovania osobných záujmov vo vzťahu k záujmom skupinovo-družstevným a celospoločenským. Volíť a uplatňovať pritom také formy a metódy materiálnej zainteresovanosti členov JRD na výsledkoch ich práce, také metódy politicko-výchovnej činnosti, ktoré budú jednoznačne pomáhať upevňovať a zosúladňovať záujmy jednotlivcov so záujmami družstva a celej spoločnosti, dôsledne, na princípoch socialistickeho kolektivismu a humanizmu.

Najvýraznejším prejavom a výsledkom procesu formovania politického vedomia družstevných roľníkov je ich pracovná a spoločenská aktivita, ich politická angažovanosť.

Doterajšie premeny, ku ktorým došlo v živote družstevných roľníkov, im umožňujú sa podieľať na riadení spoločenských a politických záležitostí. Prejavuje sa to v ich aktívnej účasti na tvorbe a uskutočňovaní politiky strany a riadení spoločnosti, čo potvrdzuje aj adekvátne zastúpenie družstevných roľníkov v porovnaní s robotníckou triedou a ostatnými vrstvami obyvateľstva vo všetkých orgánoch štátnej moci (MNV, ONV, KNV, SNR, ČNR, FZ). S cieľom vyjadrenia a realizácie špecifických záujmov družstevných roľníkov bol vytvorený Zväz družstevných roľníkov (ZDR) ako spoločenská organizácia Ná-

rodného frontu. Jeho vznik a existencia je názorným prejavom socialistickej demokracie vo vzťahu k družstevným roľníkom, ktorí sa prostredníctvom činnosti v ZDR zúčastňujú na riadení nielen svojich problémov, ale aj života celej spoločnosti. V činnosti ZDR sa v poslednom období, okrem riešenia ekonomických, sociálnych a kultúrnych otázok dostali do centra pozornosti aj otázky vzdelávania a výchovy družstevných roľníkov v podobe takých foriem, ako je politické vzdelávanie, školenie funkcionárskeho aktívu, starostlivosť o družstevné školy práce, výmena skúseností a pod.

Napriek týmto nesporne pozitívnym javom sa v raste politického uvedomenia a aktivity družstevných roľníkov prejavujú aj niektoré problémy súvisiace s možnosťou ich zapojenia do aktívnejšieho riešenia družstevných problémov, života obce a riešenia spoločenských záležitostí. Jednou z prekážok, ktorá bráni rýchlejšiemu rozvoju politického uvedomenia družstevných roľníkov, sú prejavy konzumného chápania spôsobu života a malomeštiactvo, prejavy apolitickosti, resp. nedostatočného záujmu o politické a verejné záležitosti. Časť družstevných roľníkov ešte podlieha týmto negatívnym javom a prežitkom minulosti. Pozitívnu v tomto smere je však tendencia, že sa družstevní roľníci s malomeštiackymi praktikami a ďalšími nedostatkami neuspokojujú, ale poukazujú na potrebu ich naliehavého riešenia. S tým úzko korešpondujú aj odpovede respondentov na otázku, čo sa im na dnešnom spôsobe života páči a čo nie. *Páči sa im* dosiahnutá životná úroveň, sociálne a dôchodkové zabezpečenie, životná istota, možnosť vzdelávania a kultúrneho vyžitia, možnosť zúčastňovať sa na rozvoji našej spoločnosti a riešení jej problémov a dobré medziľudské vzťahy. *Nepáči sa im* — rodinkárstvo, úplatkárstvo a protekcia, honba za peniazmi a hmotnými statkami, rýchle životné tempo, narušovanie dobrých medziľudských vzťahov, zvýšené požívanie alkoholu, značná rozvodovosť, zlá pracovná disciplína a morálka a niektoré ďalšie negatívne javy. Každá z týchto odpovedí by si vyžiadala hlbšie samostatné posúdenie.

Súhrnne možno povedať, že politické vedomie družstevných roľníkov sa formuje bezprostredne v zápase za realizáciu ich životných záujmov a potrieb, cieľov, túžob a predsavzatí. Všetky otázky, ktoré sa dôsledne riešia v intenciách leninskej politiky strany a socialistickeho štátu, napomáhajú pozitívnemu formovaniu ich politického vedomia. Na druhej strane každý odklon od socialistických princípov a zásad spolunažívania, nedodržiavanie leninského štýlu práce má negatívne následky na formovanie politického uvedomenia ľudí. V tejto súvislosti treba poukázať na dva závažné momenty, ktoré vyplynuli aj zo spomínaného výskumu, pretože môžu zohrať vysoko pozitívnu, ale aj negatívnu úlohu v živote našej spoločnosti, zvlášť pri utváraní politického vedomia a politických postojov pracujúcich. *Po prvé* je to otázka potreby jednoty slov a činov u všetkých pracujúcich, zvlášť u vedúcich pracovníkov. Tam, kde sa rozchádzajú slová s činmi, kde vedúci pracovníci inak hovoria a inak konajú, má to nepriaznivý vplyv nielen na najbližší kolektív, ale aj v širších spoločenských súvislostiach. *Po druhé*, výskum ukázal na existujúcu rozdielnosť v proklamovaní určitých zásad a hodnôt a medzi skutočnými postojmi družstevných roľníkov.

Ukazuje sa, že k analýze a hodnoteniu politického vedomia družstevných roľníkov musíme pristupovať triezvo, brať veci realisticky z hľadiska vývojových tendencií. Na druhej strane nemožno zabúdať, že tak ako všetko na svete, aj politické vedomie sa formuje v boji nového so starým, konzervatívnym, čo má vo vzťahu k družstevným roľníkom svoje osobitosti.

Analýzu politického vedomia družstevných roľníkov musíme uskutočňovať komplexne, z hľadiska všetkých jeho dimenzií, stránok a aspektov.

Politické vedomie nie je odrazom a vyjadrením iba vzťahov medzi jednotlivými triedami, vrstvami a skupinami, ale taktiež vzťahov medzi národmi a národnosťami. Z tohto hľadiska musíme venovať pozornosť aj otázke vzťahov Čechov a Slovákov a ostatných národností žijúcich v našej vlasti.

Súčasný poznatky ukazujú, že v dôsledku federatívneho usporiadania štátu, cieľavedome uskutočňovanej marxisticko-leninskej národnostnej politiky sú tieto vzťahy priateľskejšie a družnejšie. Je to dané tým, že federatívne usporiadanie umožnilo všestranný rozvoj a možnosť uplatnenia oboch národov a národností žijúcich u nás na báze zblížovania a zjednocovania ich politických, sociálno-ekonomických a národnostných záujmov a požiadaviek. Základom prehlbovania tejto tendencie je odstraňovanie a vyrovnávanie ekonomickej, sociálnej a kultúrnej úrovne ich života, čo sa priaznivo odráža aj vo formovaní ich socialistického politického uvedomenia. Svedčia o tom aj odpovede respondentov, z ktorých väčšina prehlásila, že podľa ich názoru vzťahy medzi našimi bratskými národmi a ostatnými národnosťami sú priateľskejšie a družnejšie ako predtým.

S problematikou formovania politického vedomia úzko súvisí aj otázka vlastenectva a internacionalizmu. Tieto princípy tvoria základnú zložku politického vedomia. Výskum ukázal, že v dôsledku cieľavedomej ideovo-politickej práce strany se prehlbilo vo vedomí družstevných roľníkov socialistické vlastenectvo a proletársky internacionalizmus. Pozitívne na tento proces vplyva skutočnosť vzrastajúcej prevahy socialistickej spoločenskej sústavy nad kapitalizmom, úspechy, ktoré naša spoločnosť dosahuje pri budovaní rozvinutého socializmu.

Záverom možno konštatovať, že pod vplyvom revolučných premien v živote družstevných roľníkov, cieľavedomej politicko-výchovnej práce strany, inštitúcií socialistického štátu a činnosti spoločenských organizácií došlo k viditeľnému osvojeniu a rastu politického uvedomenia družstevných roľníkov. Možno to pozorovať na vzniku a upevňovaní sa takých politických hodnôt v ich povedomí a konaní, ako je vzťah k socializmu, robotníckej triede a KSČ. Dnes naprostá väčšina družstevných roľníkov nielenže stojí na pozíciách politiky robotníckej triedy a jej avantgardy komunistickej strany, ale túto svojou každodennou činnosťou prácou aktívne a uvedomele presadzuje do života JRD a socialistickej spoločnosti. Ako sme spomenuli, ide tu ale o zložitý a protirečivý proces, v ktorom okrem upevňovania výrazne pozitívnych črt a tendencií (vzťahu k družstevnému vlastníctvu a k práci, rast pracovnej a spoločenskej aktivity a pod.) stretávame sa tu aj s radom problémov a nedostatkov, ako je malý záujem o riešenie družstevných a spoločenských záležitostí, porušovanie pracovnej disciplíny, nie najlepšie medziľudské vzťahy, honba za peniazmi a hmotnými statkami, nadmerné požívanie alkoholu a niektoré ďalšie negatívne javy, ktoré neraz oslabujú rast a prehlbovanie politického uvedomenia družstevných roľníkov.

Z týchto aspektov si zvyšovanie politického uvedomenia družstevných roľníkov vyžaduje komplexné posúdenie a riešenie celého okruhu ich životných podmienok a vzťahov v intenciách vedeckej ideológie marxizmu-leninizmu, cieľov a programu KSČ zameraného na budovanie socialistickej a komunistickej spoločnosti. Iba na základe takéhoto celostného prístupu je možné ďalej rozvíjať a prehľbovať politické uvedomenie a presvedčenie družstevných roľníkov a ostatných pracovníkov JRD.

Literatura

Formovanie socialistického vedomia družstevných roľníkov. Zborník materiálov z teoretického seminára, konaného na VŠP v Nitre dňa 22. 9. 1983. ÚML VŠP Nitra a SV ZDR Bratislava.

- Marx, K. — Engels, F.: *Nemecká ideológia*. Bratislava, 1961.
- Materiály z 15. zasadania ÚV KSC k ideologickým otázkam*. Marec 1980.
- XVI. zjazd KSC. *Dokumenty a materiály*. Bratislava, Pravda 1981.
- Zima, J.: *Formovanie osobnosti človeka v podmienkach budovania rozvinutej socialistickej spoločnosti*. Bratislava, SÚV SAK ČSSR 1983.
- Zima, J. — Varga, V.: *Formovanie socialistického vedomia a spôsobu života družstevných roľníkov*. Bratislava, Priroda 1985.

Резюме

Ю. Зима - В. Варга: Состояние политического сознания кооперированных крестьян

Одним из наиболее выразительных результатов социально-экономических преобразований в жизни нашего общества, связанных с конституированием и углублением социалистических производственных отношений, явилось возникновение и формирование класса кооперированных крестьян. Однако, этот процесс протекает не только в политической и социально-экономической областях, но и в увязке с этим в сфере сознания, мышления и поведения кооперированных крестьян. Несмотря на наличие общих черт с рабочим классом и интеллигенцией, процесс формирования политической сознательности кооперированных крестьян имеет некоторые особенности. Они вытекают из отличного положения кооперированных крестьян в производственных отношениях, из кооперативно-групповой формы собственности на средства производства, из характера и содержания их труда, применения специфических форм социалистического принципа оплаты труда, из способа освоения социалистической сознательности и морали.

Изменения, происшедшие в жизни кооперированных крестьян, позволяют им активно участвовать в управлении ЕСХК и обществом. Кооперированное крестьянство вместе с рабочим классом стало носителем государственной власти, создателем нашей социалистической действительности. Под влиянием революционных преобразований, связанных с коллективизацией сельского хозяйства, целенаправленной политико-воспитательной политики партии и общества, произошли существенный рост и повышение политической сознательности кооперированных крестьян. Это проявляется в их творческой работе, в активном и сознательном подходе к реализации задач и программы политики Коммунистической партии Чехословакии.

Summary

J. Zima — V. Varga: State of Political Consciousness in Cooperative Farmers

One of the most conspicuous outcomes of socio-economic transformations in the life of our society which have been taking place in connection with the constitution and intensification of socialist production relations is the rise and formation of the class of cooperative farmers. Of course, this process is under way not only in the political and socio-economic sphere but simultaneously also in the sphere of consciousness, thinking and activities of cooperative farmers. Notwithstanding the features the cooperative farmers have in common with the working class and the intelligentsia, the process of the formation of their political consciousness is characterized by certain particularities. These have their source in the different position of cooperative farmers in production relations, in the group-cooperative form of the ownership of production means, in the character and content of their work, in the use of specific forms of the socialist principle of remuneration, in the way of appropriating the socialist consciousness and morale.

The transformations in the life of cooperative farmers that have taken place until now enable them actively to participate in the management of Uniform Agricultural Cooperatives as well as of society. Side by side with the working class, cooperative farmers have become the bearers of state power, the co-creator of our socialist reality. Revolutionary transformations connected with the collectivization of agriculture, the goal-directed politico-educational work of the Party and of society have ultimately led to a conspicuous growth and enhancement of the political consciousness of cooperative farmers. This manifests itself in their active and creative work, in their active and conscious approach to the realization of the goals and programmes of the policy of the Communist Party of Czechoslovakia.